

Asia: VN/1984/2019

Lausuntopyyntö työryhmämietinnöstä: Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus

Vapaaehtoisuuden puutteeseen perustuva sääntely

Mitä mieltä olette ehdotuksesta säätää raiskauksen ja muiden seksuaalirikosten keskeiseksi tunnusmerkistökijäksi vapaaehtoisuuden puute ehdotuksen mukaisesti?

MLL kannattaa ehdotusta. Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin sopimus) edellyttää, että toiseen henkilöön ilman tämän suostumusta kohdistuva seksuaalinen teko säädetään rangaistavaksi. Siten ehdotus tukee Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden täytäntöönpanoa.

Mitä mieltä olette ehdotetuista säännöksistä, jotka koskevat tilanteita, joissa teon kohteella ei ole mahdollisuutta muodostaa tai ilmaista tahtoaan (rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentin 2 kohta ja 3 §:n 2 momentin 2 kohta)?

-

Muut aikuisiin kohdistuvat seksuaalirikokset

Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalisen kajoamisen törkeän tekemuodon säätämisestä?

Yleinen suojaikäraja on myös työryhmän esityksessä 16 vuotta. Sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimus että EN:n Lanzaroten sopimus edellyttävät myös 16-17-vuotiaiden lasten suojelemista seksuaaliväkivallalta. On välttämätöntä, että lapsiin kohdistuvaan seksuaaliväkivaltaan suhtaudutaan vakavasti, vaikka kysymys olisi lähellä täysi-ikäisyyttä olevista henkilöistä. On perusteltua, että seksuaalisen kajoamisen ankaroittamisperusteena on se, jos teon kohteena on 16-17-vuotias henkilö.

Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalista hyväksikäyttöä koskevasta säännöksestä?

MLL painottaa, että sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimus että Lanzaroten sopimus edellyttävät kaikkien alle 18-vuotiaiden suojelua seksuaaliväkivallalta. Työryhmän esityksessä ei riittävällä vakavuudella suhtauduta 16-17-vuotiaiden suojeluun seksuaaliväkivallalta.

Lanzaroten sopimuksen 27 artiklan 1 kappaleessa edellytetään, että sopimusvaltio ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että Lanzaroten sopimuksen perusteella kriminalisoidut rikokset voidaan rangaista tehokkain, suhteellisin ja varoittavin rangaistuksin ottaen huomioon niiden vakavuus.

MLL esittää harkittavaksi, että seksuaalisesta hyväksikäytöstä säädetäisiin törkeä tekemuoto, johon sisällytettäisiin muun muassa teot, jotka kohdistuvat työryhmän ehdotuksen 5 §:n 1 momentissa 1-2 kohdissa mainittuihin 16-17-vuotiaisiin nuoriin sekä 2 momentissa mainittuihin 16-17-vuotiaisiin nuoriin.

MLL esittää myös, että seksuaalista hyväksikäyttöä koskevaan säännökseen lisätään säännös, joka vahvistaa edellä mainittujen tilanteiden lisäksi 16-17-vuotiaiden suojelua seksuaaliselta hyväksikäytöltä ottaen huomioon YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ja Lanzaroten sopimuksen velvoitteet siitä, että kaikkia alle 18-vuotiaita tulee suojella seksuaaliselta riistolta ja hyväksikäytöltä.

Mitä mieltä olette seksuaalista ahdistelua koskevan säännöksen soveltamisalan ehdotetusta laajennuksesta?

MLL kannattaa laajennusta.

Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalisen kuvan luvaton levittämistä koskevasta säännöksestä?

MLL kannattaa ehdotusta.

Mitä mieltä olette sukupuoliyhteyden määritelmän ehdotetusta laajentamisesta?

MLL kannattaa määritelmän laajentamista.

Muita aikuisiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyviä huomioita?

-

Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset

Mitä mieltä olette ehdotuksesta säätää lapsiin kohdistuvia tekoja koskevat säännökset omaksi kokonaisuudekseen?

MLL kannattaa lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskevien säännösten kokoamista omaksi kokonaisuudekseen. Aikuisten ja lasten osalta sääntelyn lähtökohdat ovat erilaiset. Aikuisten kohdalla korostuu seksuaalinen itsemääräämisoikeus, kun taas lasten kohdalla korostuu seksuaalisen koskemattomuuden turvaaminen. Aikuisiin ja lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten eriyttäminen rikoslaissa on perusteltu ratkaisu.

Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten torjunnassa on otettava huomioon kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet. Erityisen merkittävässä roolissa ovat YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja sen valinnaiset pöytäkirjat sekä Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan (Lanzaroten sopimus). MLL korostaa, että myös 16-17-vuotiaat ovat lapsia, ja edellä mainittujen ihmisoikeussopimusten suoja koskee myös heitä.

Työryhmän esitykset lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista koskevista säännöksistä eivät monelta osin ole lasten oikeuksia edistäviä eivätkä ole lainsäätöä selkeyttävää. Joiltakin osin esitetyt säännökset heikentäisivät lapsen oikeuksien toteutumista.

Työryhmän mietintö perustellusti korostaa aikuisten kohdalla seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Työryhmän ehdotus korostaa myös perustellusti alle 12-vuotiaiden ehdotonta koskemattomuutta, mutta samalla 16 vuoden suojaikäraja hämartyisi. Vasta 12-vuotiaiden lasten osalta suostumuksesta tulisi merkittävä kriteeri teon rikosoikeudellisessa arvioinnissa. Työryhmän mietinnössä esitetyissä perusteluissa pidetään esimerkiksi 14-vuotiaan ja 19-vuotiaan tai 15-vuotiaan ja 20-vuotiaan seurustelusuhteita tasavertaisina, jotka jäisivät rikosoikeudellisen arvioinnin ulkopuolelle.

Työryhmän mietinnössä tuodaan esille, että uudistuksen keskeinen tavoite on rikosoikeudellisen suojan parantaminen lasten koskemattomuuden ja häiriöttömän kasvun ja kehityksen turvaamiseksi. Monet työryhmän mietintöön sisältyvät säännösehdotukset ovat kuitenkin tämän tavoitteen kanssa ristiriidassa.

MLL yhtyy Amnesty International Suomen osasto ry:n edustajan työryhmän mietintöön jättämään eriävään mielipiteeseen, jossa esitetään kritiikkiä työryhmän esittämiin säännöksiin koskien lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia. Nykysääntelystä poiketen ehdotetulla sääntelyllä annettaisiin rikosnimikkeen valinnassa merkitystä lapsen omalle aloitteellisuudelle suhteessa vanhempaan osapuoleen, sillä vanhemman osapuolen aloitteellisuus (kehottaminen, taivuttelu tai houkuttelu) olisi rangaistavaa 12 §:n b-alakohdan ja 15 §:n b-alakohdan nojalla.

MLL on samaa mieltä eriävän mielipiteen jättäjän kanssa, että tällainen kehityskulku ei ole toivottavaa. Vastuun lapsen häiriöttömästä kehityksestä on oltava vanhemmalla, erityisesti aikuisella, osapuolella. Kun kyse on teoista, jotka vahingoittavat lapset kehitystä, niin sääntelyssä ei tule antaa näin suurta painoarvoa lapsen omalle toiminnalle.

MLL on myös samaa mieltä Amnesty International Suomen osasto ry:n edustajan eriävän mielipiteen kanssa siitä, että kaikki ehdotuksen kohdat, joissa käytetään ilmaisua ”jos osapuolten iässä ja henkisessä kypsytyksessä on olennainen ero” on muutettava muotoon ”jos osapuolten iässä TAI henkisessä kypsytyksessä on olennainen ero”.

MLL:n Lasten ja nuorten puhelin- ja nettipalveluissa vastaan vuositasolla 150-200 yhteydenottoa eriasteiseen seksuaaliväkivaltaan liittyen ja usein uhrina on 14-17-vuotias nuori, joka kokee tilanteesta suurta syyllisyyttä ja häpeää ja voi äärimmäisen huonosti), etenkin, jos on kokenut oman roolinsa tilanteessa jotenkin ”aktiiviseksi”. Uhrit ovat yhtäällä: aikuisen kanssa ”seurustelevia” kuin

puolustuskyvyttömäksi aikuisen harjoittaman kiristyksen tai syyllistämisen kautta tulleita nuoria. Se, että aikuinen tekee rikoksen, ei voi olla alaikäisen nuoren vastuulla millään tasolla.

Mitä mieltä olette lapsenraiskausta koskevasta säännöksestä?

MLL kannattaa sitä, että lapsenraiskauksesta on oma itsenäinen säännöksensä.

Säännösehdotuksessa on päädytty ehdottamaan 12 vuoden ikärajaan. Ikärajaa ei ole riittävällä tavalla perusteltu kehityspsykologisilla näkökulmilla. 12 vuoden ikärajaa voidaan pitää matalana. Ehdottoman ikärajan nostaminen 13 vuoteen tulisi jatkovalmistelussa harkita.

Säännöksen soveltamisessa 12-15-vuotiaisiin kohdistuneisiin tekoihin edellytetään, että sekä osapuolten iässä että henkisessä kypsytydessä on olennainen ero. Tämä tulee muuttaa muotoon ”jos osapuolten iässä TAI henkisessä kypsytydessä on olennainen ero”.

Lapsenraiskausta koskevan säännöksen tulisi myös kattaa tilanteet, jossa alle 18-vuotiaisiin kohdistuvien tekojen tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettava henkilö

Mitä mieltä olette seksuaalista kajoamista lapseen koskevasta säännöksestä?

Työryhmän esittämät säännökset muodostavat monimutkaisen ja hankalasti sovellettavan kokonaisuuden, mikä heikentää lasten suojelua seksuaaliväkivallalta. Ehdotetut rikosnimikkeet ovat myös kovin teknisiä eivätkä tuo riittävällä tavalla esille sitä suurta valtaepätasapainoa, joka liittyy lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin. Rikosnimikkeet ”lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö” ja ”törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö” kuvaavat paremmin tekojen suurta moitittavuutta kuin työryhmän ehdottamat ”sukupuoliyhteys lapsen kanssa”, ”seksuaalinen kajoaminen lapseen”, ”törkeä seksuaalinen kajoaminen lapseen” sekä lapseen kohdistuva seksuaalinen teko. Myös kansainvälisessä sääntelyssä – sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa että EN:n Lanzaroten sopimuksessa - käytetään ”lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö” -termiä. Jos rikosnimikkeitä halutaan muuttaa, ne tulee rakentaa käsitteen ”lapseen kohdistuva seksuaaliväkivalta” varaan.

Mitä mieltä olette sukupuoliyhteyksien ja seksuaalisten tekojen säätämisestä rangaistavaksi sellaisenaan lapsenraiskauksena tai seksuaalisena kajoamisena lapseen, kun ne kohdistuvat alle 12-vuotiaaseen lapseen?

Työryhmä on esittänyt lapsenraiskauksen ehdottamana ikärajana 12-vuoden ikärajaa. Tätä ei ole riittävällä tavalla perusteltu kehityspsykologisilla näkökulmista. 12 vuoden ikärajaa voidaan pitää matalana. Ehdottoman ikärajan nostaminen 13 vuoteen tulisi jatkovalmistelussa harkita.

Rikosnimikkeet ”seksuaalinen kajoaminen lapseen” ja ”törkeä seksuaalinen kajoaminen lapseen” kuvaavat huomattavasti lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan vakavaa ja erityisen moitittavaa

luonnetta kuin vakiintuneet termit ”lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö” ja ”törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö”. Jos rikosnimikkeitä halutaan muuttaa, ne olisi hyvä rakentaa käsitteen ”lapseen kohdistuva seksuaaliväkivalta” varaan.

Mitä mieltä olette muutoksista paritusta koskevaan sääntelyyn?

-

Mitä mieltä olette muutoksista lasta seksuaalisesti esittäviä kuvia koskevaan sääntelyyn?

MLL pitää hyvänä, että lasta seksuaalisesti esittäviä kuvia koskeva sääntely siirretään rikoslain seksuaalirikoksia koskevaan lukuun. Nykyisin nämä säännökset ovat rikoksista yleistä järjestystä vastaan koskevassa luvussa. Myös rikosnimikkeiden uudistaminen on perusteltua työryhmän tässä kohtaa ehdottamalla tavalla.

Muita lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyviä huomioita?

Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten sääntely vaati vielä perusteellista jatkovalmistelua. Työryhmän esitykset eivät riittävällä tavalla suojaa 12-17-vuotiaiden lasten suojelua seksuaaliväkivallalta.

Rangaistukset

Mitä mieltä olette ehdotetuista rangaistusasteikoista?

Työryhmän esitykset vaativat monelta osin huomattavan suurta jatkovalmistelua, joten tässä vaiheessa ei ole tarkoituksenmukaista ottaa kantaa rangaistusasteikkoihin.

MLL korostaa EN:n Lanzaroten sopimuksen 27 artiklan 1 kappaleen määräyksen täytäntöönpanoa. Sopimuskohdan mukaan kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että tämän sopimuksen perusteella kriminalisoidut rikokset voidaan rangaista tehokkain, suhteellisin ja varoittavin rangaistuksin ottaen huomioon niiden vakavuus. Näiden rangaistusten tulee sisältää vapausrangaistuksia, jotka voivat johtaa rikoksentekijän luovuttamiseen.

Muut huomiot

Huomioita esityksen arvioituihin vaikutuksiin liittyen?

MLL pitää esitykseen sisältyvää lapsivaikutusten arviointia puutteellisena ja pintapuolisena. Luvassa lähinnä referoidaan lainsäädäntöä ja esitetään tavoitteita uudistukselle, vaikka työryhmän esittämät säännökset eivät monelta osin tue tavoitteiden toteutumista.

Lapsivaikutusten arviointia koskevassa työryhmän mietinnön luvussa todetaan, että lapsia koskevissa säännöksissä suojattaisiin entistä vahvemmin sekä lasten itsemääräämisoikeutta että heidän koskemattomuuden ja häiriöttömän kasvun ja kehityksen suojaa. Tämä on ristiriitaista, koska lasten itsemääräämisoikeuden korostaminen itse asiassa heikentää lasten koskemattomuuden ja

häiriöttömän kasvun ja kehityksen suojaa ja siirtää suojeluvastuuta seksuaaliväkivallan uhriksi joutumisesta lapselle itselleen.

Työryhmän mietinnön lapsivaikutusten arviointi -luvussa todetaan, että ehdotetussa sääntelyssä on huomioitu nykyistä paremmin nuorten välisiä molemminpuoliseen vapaaehtoisuuteen perustuvia tilanteita. MLL on työryhmän kanssa samaa mieltä, että tasavertaisten nuorten keskinäinen ja vapaaehtoisuuteen perustuva seksuaalinen kanssakäyminen on jätettävä rikosoikeudellisen arvioinnin ulkopuolelle. Jo 12-vuotiaan itsemääräämisoikeuden korostaminen kuitenkin lisää riskiä sille, että lasten suojele seksuaaliväkivallalta heikkenee tilanteissa, joissa ei ole kysymys tasavertaisten nuorten seurustelusuhteista.

MLL:n Lasten ja nuorten puhelin- ja nettipalveluissa vastaan vuositasolla 150-200 yhteydenottoa eriasteiseen seksuaaliväkivaltaan liittyen ja usein uhrina on 14-17-vuotias nuori, joka kokee tilanteesta suurta syyllisyyttä ja häpeää ja voi äärimmäisen huonosti), etenkin, jos on kokenut oman roolinsa tilanteessa jotenkin ”aktiiviseksi”. Uhrit ovat yhtäällä: aikuisen kanssa ”seurustelevia” kuin puolustuskyvyttömäksi aikuisen harjoittaman kiristyksen tai syyllistämisen kautta tulleita nuoria. Se, että aikuinen tekee rikoksen, ei voi olla alaikäisen nuoren vastuulla millään tasolla.

Huomioita muihin lakeihin ehdotettuihin muutoksiin liittyen?

-

Muita huomiota liittyen esitettyihin lakiehdotuksiin?

Työryhmän ehdotukset koskien lapsiin kohdistuvien seksuaalirikossäännösten uudistamisesta eivät monelta osin ole työryhmälle asetettujen tavoitteiden mukaisia. Ehdotettu sääntely on monimutkaista ja vaikeasti sovellettavaa ja mahdollisuudet suojella lapsia seksuaaliselta riistolta ja hyväksikäytöltä monin tavoin heikkenisivät.

Nykyisestä selkeästä 16-vuoden suojaikärajasta siirryttäisiin tapauskohtaisia ja lapsen omaa toimintaa korostavaan suuntaan. Työryhmän ehdotukset korostavat vasta 12 vuotta täyttäneiden lasten seksuaalista itsemääräämisoikeutta, mitä ei voida pitää hyväksyttävänä kehityssuuntana. Tätä ei voida pitää myöskään Suomea velvoittavien ihmisoikeussopimuksen, erityisesti YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ja EN:n Lanzaroten sopimuksen, täytäntöönpanon kannalta perusteluna.

Lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan rikosoikeudellisen vastuun toteutumisen varmistamisen lisäksi on välttämätöntä parantaa lapsiuhrien auttamisista, tukemista, suojaamista ja tarvittavien sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluiden saamista.

MLL vaatii, että Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman ja Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelman toteuttamiseen varataan riittävät voimavarat ja että Suomeen laaditaan

pikaisesti Lanzaroten sopimuksen toimeenpanosuunnitelma, ja sen toimeenpanon tarvitsemat resurssit turvataan.

livonen Esa
Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry